

11

כבש סב סב

מלך: יצחק יצחק

8 ee

1 סוכה 18

היה סבתא דאמאי לקמיה דרב נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסיבה גולהו הוו יתבי צווחת ולא אשנה בה רב נחמן אמרה ליה איתתא דהוה ליה לאבותא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחת קמיה ולא אשנהו בה אמר להו רב נחמן פתיתא היא דא ואין לה אלא דמי עדים בלבד

9 ee

כ"תצא למלחמה על- איבך וראית סוס ורכב עם רב מן לא תירא מהם כ"י יהיה אליהך עמך המעלה מארץ מצרים:

10

10 ee

א. כי הלא למלחמה וגו' חולי שרמ הכתוב מלחמה באדם עם ילדו, וכל להכיר מלכו מורד ואמר כי הלא למלחמה (ה) הודופה שאין גדולה ממנה, והנה מלחמה זו יש כי דברים קשים לאדם שמתישים כח, ה' הוא שאינו מלמד מלחמה כמו שהוא מלומד ורגיל במין מלחמה זו ילדו הרע, כי שהרכבה באדם חונקה דברי הילד בכל אשר יאמר אליו בענייני האיסור לגנוב ולגזול ולגלות ולאכול כל אשר האווה נשאו, וזה ימנעו מלשמוע אל דברי התורה והמלות, ומה גם אחר שכלל בעצירות רעות שיתוספו כחות הרע שטלדו ממעשיו הרעים כמו שפירשתי במקומות אחרים והרי הוא נעייס כהרע שאין לה הופכים, לזה בא דבר כי כלן ואמר כי הלא למלחמה וראית עשוי שכל כוס ורכב, כים כנגד מה שהוא הילד כוס מוכן למלחמה מה שאינו כן באדם, רכב כנגד הרכבה באדם שטעה וחושקה לדברים, ואומרו עם רב ממך (א) כנגד כחות הרע שיתוספו ממנו מלד מעשיו הרעים כמו שאמרנו, אשטיב כל דבר כטוב ואמר לא תירא מהם, וכעס הוא כי ה' אליהך עמך פי' כן אמת אם כיית כל למלחמה ככתך לין כך כל למלד מלחמה זו חלל כין שבי אליהך עמך כמו גדול להילך, כי כשנא אדם לישבר ימיס יתנך מקבלתו ומדבק לה' והוא יכניס מלדיו,

11 ee

ראש:

מכל רגשי האדם לא נמצא רגש שיש בכוחו לכבוש, לחסות ולמנוע ואף לרכב כוחות הנפש שלא תוכל להוציא כוחותי למעשים הראוי' לה כמו היאוש. וברגע שנכנס האדם לתחום היאוש

יד) וירק את הניביו וגו' שאמר להם אברהם למלחמה את יצחק, מי האיש הירא מעצמות שרדו ילד רשע לבדו (דברים כ ט) כיון ששמעו כך הלכו ומורו לכן, ולא נשאר עם אברהם כי אם אליעזר עבדו, אחר לו הקדים לאברהם כיטו לוהק סלן, סדן אי נומן כל לאליעזר כנגד סלן, ומתן לויסיה של אליעזר יעל למתן ייח ושלם מאות. וכן משק כפרק ד' נדברים (וגו')

נרמה לו שהכל נאבד ואינו מוצא שום אור בחייו, וחסר תקוה וחסר ישע - שהיאוש גורם לה לראות הכל בצורה שאין לו תקנה, ורוב פעמים שורש היאוש הוא, שנכשל בעבירה ונעשה משוקע באיזה תאוה וסיואוב ר"ל ואף שקיבל על עצמו הרבה פעמים שלא ישוב לכסלו עוד אעפ"כ נכשל עוד הפעם עד שבמעט אובר עצות ואינו רואה שום תקוה וחשובה למצבו.

ו' וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניביו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-רדן:

4 ee

שמונה

עשר וגו' רטמנו אמרו (מדרס ג) אליעזר לבדו היה ס, והוא מנין גימטריא של שמו:

5 ee

יד) וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניביו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-רדן: וירק את הניביו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות, ובמדרס י"ח ושלם מאות, זה אליעזר שצוה בניסורא סרת, רש לשאל, כי לפי המדרס הזה, סכמה עשר ושלם מאות, אינו כפשוטו אלא היתה על אליעזר לבדו, וכן לפי המדרס הסקרא סדו סכמה סתרי הכתוב כעיד על ילדיו ביתו סהם סרת, אבל הענין היה כי כל הספר הזה הוא ילידי ביתו של אברהם אוכלי סלתו, ואחר שנודר לצאת למלחמה בידם איתן וריסנו, לפי שהזכות הוא הכנעה לא רבי עם, ולכן צות סחזור כל י"ח התוספים * כדון תורה ביוצאי מלחמה האמר הכתוב: כי האיש הירא וגו' י"ח, ומה לסיק וירק, סכמה לסיק ויין וליסין ביסין, וכן, ויין סתמסעו כפא אברהם את עצמו עם אליעזר לבדו, ואעפ"כ סתמים הניביו בירד, רש בכלל מאתס מנה י"ח, ורש בכלל, הניביו, הניביו, ולומר כי כל הניביו עבדו עם הניביו, הוא אליעזר לבדו.

6 ee

הוא ועבדיו ויבם וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: ויחלק עליהם ויליה

⑫

פוקדם מקודם דלמעט בנס עדיף ולא עבד
ניסא במקום שאין צריך, אבל באמת מאת
ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר
היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפילו
שרה שתיפקד עוד, כי זה כל האדם
הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל
דלעולם השם יתברך יכול לעזור והיפלא
מה' דבר, ואין לחקור בחקירות למה עשה
ה' ככה:

וכן הישועה דלעחיד נאמר (ישעיה נ"ג א') מי האמין לשמועתינו וגו', וכן אמרו (סנהדרין צ"ז סוף ע"א) דאין בן דוד בא עד שיתיאשו מן הגאולה, ועל כן אמר (ישעיה נ"א ב') הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, דגם התחלת בנינוכם היה כן אחר הלאוש, ושוב מצאתי בתנחומא (פרשת וירא ט"ז) על פסוק (בראשית כ"א א') וה' פקד דבר זה עיין שם ואהניין:

ואברהם אבינו ע"ה ראש האומה הוא שפתח דבר זה שלא להתיימש משום דבר כשנשבע לוט וכבר נתיימש כולם מלהציל, דעל כן אמר מלך סדום הרכוש קח לך דכבר נתיימש בידי המלכים וקנייה אחר כך אברהם אבינו בשינוי רשות, ואברהם אבינו אור עצמו עם שלוש מאות שמונה עשרה ילידי ביתו לרדוף אחר ארבעה מלכים, ובנדרים (ליב סוף ע"א) דהוא בגימטריא אליעזר, ומשמעות השם מפורש בתורה אצל משה רבינו ע"ה כי אלקי בעזרי ויצילני וגו' (שמות י"ח ד') שכבר היה חרב פרעה על צוארו והשם יתברך יכול לעזור גם אחר היאוש שאין להתיימש משום דבר, וזהו רמז מספר שלוש מאות שמונה עשרה בגימטריא יאוש עם הכולל היינו שמספר זה הוא המוציא מידי יאוש ומורה שהשם יתברך עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתיימש;

וּנְרָאָה לִי דָוָה דְּבָרֵי הָיִיא סַבְתָּא (סוכה ל"א),
אתתא דהוה לאביה שלוש מאות
שמונה עשרה עבדי וכו' עיין שם היינו
דחשבה אולי סוברים כרבי שמעון (בבא קמא
ק"ה) דסתם גזילה יאוש בעלים, ובפרט
עבדי ריש גלותא דתקפי ואלמי ומי ידון
עם שהתקף ואצל רב נחמן ורבנן שעמו הוי
שינוי רשות ולפיכך לא השגיחו בה, על כן
אמרה דהוה לאביה וכו' שהיא מזרע אברהם
שהתאזר עם שלוש מאות שמונה עשרה
עבדיו לעורר דבר זה שאין יאוש כלל, ולמה
לא ישגיחו בה להאמין לה שלא נתייאשה
כלל כי גם הוא מזרע אברהם אבינו בוטחת
בהשם יתברך כמזהו ויודעת שהשם יתברך

לפיכך נראה שההקדמה לכתב הראשון איננה שייכת לאותו המחבר, אלא שיש להקדים לה את המבוא, שבו נאמר: "וזהו ספר המעשר והתרומה אשר יקראוהו כל בני ישראל" (א' א').

⑬

[illegible]

גמול ידיו. אמר ר' יצחק, י לאכללא, מאן י דוני בידוי, לאפקא ולחבלא זרעיה בריקניא,

קצב) ¹ דהא " תנינן, כל מאן דאפיס וזעיה בריקניא, אקרי רע, ולא חמי אפי שכינתא, ² וכתיב " כי לא אל חסך רשע אתה לא יגורך רע, וכתיב ³ ויהי ער בכור יהודה רע, אף, הכא, אוי לרשע רע, ווי לההוא חייבא דאיהו רע, דעבד גרמיה רע, כי גמול ידיי יעשה לו, לאכללא, מאן דוני בידוי, לאמקא ⁴ ולחבלא זעיה בריקניא, ולהאי טרדין בההוא עלמא יתיר מכלא.

קצו) ת"ח, דהא כתיב אוי^י ד'רסע, * כיון דכתיב אוי לרסע, אמאי רע, אלא כמה דאמינא, דעבד גרמיה רע, וכתיב לא יגורך רע, וכדוהו סלקין, והאי לא סליק, ואי תימא שאר חיביין דקטלו בני נשא, ת"ח, כדוהו סלקין, והוא לא סליק, מיס, אינון קטילו בני נשא א' אחרא, והאי קטיל בנוי ממש, אושד דמין סגויאן, ת"ח, בשאר חיביי עלמא, לא כתיב וירע בעיני ה', * וכאן כתיב, וירע בעיני ה' אשר עשה, מיס, משום דכתיב ורשת ארצה.

קצד) תנו, אכר ר' יהודה, לית כך י' חובא בעלמא י' דלא אית ליה תשובה, בר מהאי, ולית כך י' חייבא דלא חמא * אפי שכינתא, בר מהאי, דכתיב לא יגורך רע כלל.

⑭

3:00 12p

וַיִּשֶׁם הָאֶחָד אֶל־עֹזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי
בְּעֹזִי וַיַּצֵּלֵנִי מִכָּוֶד:

⑮

מס' 10 פת"ר מס' 93 סכ"ל חוק נא

טז) **אין** ליהודי להתייash משום דבר, בין בעניי הגוף כמו שאמרו (ברכות י"ט פ"ג ע"א) אפילו חרב חדה על צוארו אל ימנע מהרחמים, בין בעניי הנפש אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחטא בדבר שאמרו ז"ל (נחמק ח"א ר"ט:) שאין תשובה מועלת חס ושלום, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בענייני עולם הזה, אל יתייash בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשם יתברך יכול לעזור בכל ענין:

וכל בנין אומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים ומי מלל לאברהם הניקה וגו' (בראשית כ"א ד'), שלא עלה על דעת אדם עוד להאמין זה ואפילו אחר הבטחת המלאך ושרה הצדקת ידעה והאמינה דהשם יתברך כל יכול ועם כל זה צחקה בקרבה, שהיה רחוק אצלה להאמין זה בידעה זיקנת אברהם דטוחן ואינו פולט כמו שאמרו (בראשית כ"ב פ"ח י"ז) וכן זקנתה, ואם היה רצון השם יתברך לפקדם היה

(לט) אֵלֵי לֹא תֵלֶךְ הָאִשָּׁה.
אֵלֵי כְּתִיב כִּי הִיטָה לוֹ לְאַלְעִזֹּר וְהִיא
מִחֹזֵר לִמְנוּחָא עֵלְהָ שִׁאֲמָר לוֹ אֲנִרְהֶם לִפְנוֹת
אֵלָיו לְהַשְׁאִילוֹ כְּמוֹ. אָמַר לוֹ אֲנִרְהֶם, כִּי בָרוּךְ
וְאִתָּה אֲרוּר, וְאִין אֲרוּר מִדְּנֵק לְבָרוּךְ:

20

בְּכֹשֶׁת מִכָּסֵּה

אָמַר ר' יוֹסִי בְּר' ר' דֹּקָא קִנְעָן
הוּא אֶלְעִזֹּר יִעֲלֶה יְדֵי שְׁשֶׁרֶת אוֹתוֹ
צָדִיק בְּאֵמוּנָה יֵצֵא מִכָּלֵל אֲרוּר
לְכָלֵל בָּרוּךְ. וַיֹּאמֶר בּוֹא בָרוּךְ ה'.

21

עִקְוֵי קִינָה מִכָּסֵּה

עֵינֵי אֶלְעִזֹּר עָבַד אֲבִרְהָם הִנֵּה חֲתָלָה הִיא כְּכָלֵל אֲרוּר כִּי כִתְּבוּ הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה
בְּקִינָה כְּאִתְּרָה וְאֵלֵךְ כְּכָלֵל אֲרוּר הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה
כְּשֶׁהָ מִלּוֹתוֹ קִינָה כְּקִינָה אֲרוּר וְאֵלֵךְ נִקְרָא בָרוּךְ כְּכָלֵל אֲרוּר הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה
כֹּחַ כֹּחַ כִּי לֹא אֲנִי אֲרוּר הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה כֹּחַ כִּי לֹא אֲנִי אֲרוּר הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה
כְּשֶׁהָ מִלּוֹתוֹ קִינָה כְּקִינָה אֲרוּר וְאֵלֵךְ נִקְרָא בָרוּךְ כִּי כִתְּבוּ הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה
וְאֵלֵךְ כִּינָר יוֹתֵר וְנִתְּנָה לְכָלֵל כִּי יִשָּׁם וְלֹא כִּי שְׁמִינָה שְׁמִינָה כִּינָר וְכָל
מִדְּהִינָה אֲרוּר כִּי לֹא שְׁמִינָה כִּי כִתְּבוּ הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה כִּינָר וְכָל
כְּכָלֵל וְכָלֵל כִּי לֹא שְׁמִינָה כִּי כִתְּבוּ הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה כִּינָר וְכָל

22

כֹּחַ כִּי לֹא אֲנִי אֲרוּר הָיָה דְּקִינָה שְׁמִינָה כִּינָר וְכָל

נִסְתָּ וְאֵת לֹוֹ בִּן אֲחִיו. מִה חָמָא אֲבִרְהָם לְדִבְקָא עֲבִיחָ לֹוֹ. אֵלֵךְ בְּגִין
דְּצִפָּה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, דּוֹמִין לְמִיפָק יְמִינָה דּוֹד. וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחַרְן.
אֵלֵךְ גְּרִים וְגִיּוּרֹת דֹּאֲתִקְנוּ נִפְשִׁיהֶן, אֲבִרְהָם מְגִיר גּוֹבְרִין, וְשֶׁרָה מְגִירָת
נִשְׁתָּ. וְכִפְּתָה עֲלֵיהֶן כֹּאֲלוֹ עֲבָדוֹ לְהוֹן.

23

עִקְוֵי קִינָה מִכָּסֵּה

לְלוֹט הַהֶלֶךְ אֶת־אֲבִרְהָם הִנֵּה צֹאן וְבָקָר וְאֶהְלִים:

24

בְּכֹשֶׁת מִכָּסֵּה

ד' וַיֵּה הִנֵּה צֹאן וְבָקָר וְאֶהְלִים.
וְר' טוֹבִיָּה בְּר' יִצְחָק אָמַר שְׁנֵי
אֶהְלִים רוּחַ הַמּוֹאֲבִיָּה וְנִעְמָה
הַעֲמֹנִית. דְּקִנְתָּה קוֹם קֹחַ אֶת
אֶשְׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֵיךָ וְגו', ר'
טוֹבִיָּה בְּר' ר' יִצְחָק אָמַר ב'
אֶהְלִים. ר' יוֹסִי בְּר' יִצְחָק אָמַר
שְׁתֵּי מְצִיאוֹת רוּחַ הַמּוֹאֲבִיָּה
וְנִעְמָה הַעֲמֹנִית. אָמַר ר' יִצְחָק
(וְהָיָה שֶׁט כֹּא) מְצִאֲתִי דָּוִד עֲבָדִי.
הִכֵּן מְצִאֲתִי, בְּסִדּוֹם.

יכול לעזור נגד הכל והיה לו לחוש לדבריה
ושלא לישב בסוכה הגזולה:

16

כִּי יִצְחָק בְּר' יִצְחָק מִכָּסֵּה

וְהַעֲנִין הוּא דְּנוֹדֵעַ כִּי בְּצִאת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא הָיָה שׁוֹם הַפֶּרֶשׁ בִּינֵיהֶם
לְמִצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה ב', ה') גִּי
מִקְרָב גִּי שֶׁהָיוּ אֵלֶּי עֵרְלִים וְאֵלֶּי עֵרְלִים אֵלֶּי
מִגְדִּלֵי בְּלוּרִית וְכו', רַק שֶׁהָקֵבָה חֶשֶׁק בָּהֶם
וְנִשְׁבַּע לְגֹוָלָם וּבְחִסְדּוֹ הַגְּדוֹל הָאִיר וְהוֹפִיעַ
בְּתוֹךְ עוֹמֵק לִבָּם מִגְדֹּל קְדוּשָׁתוֹ בְּלִי הַכְּנָה
מִצֶּדֶם עַד שֶׁהוֹצִיָּאם מִמִּצְרַיִם וְלֹא נִצְטוּרָיו
לְזָכוֹר בְּכָל יוֹם יְצִיאת מִצְרַיִם וְאִין הַמִּכּוּן
עַל הַזְכָּרָה בְּפֶה בְּלִבָּד אֵלֶּי שִׁיחָה דְּבַר זֶה
נִקְבַּע בְּעוֹמֵק לֵב כֹּל יִשְׂרָאֵל שְׂבָאָם חֶסֶד
וְשִׁלּוֹם יִהְיֶה מְשׁוּקַע בְּאִיזָה תִּאֲוָה וְסִיאוֹב
רַחֲמָנָא לִיעֲלֹן וְלֹא יוֹכֵל לְשׁוֹת עֵצָה בְּנִפְשׁוֹ
אֵל יִתִּיאֵשׁ עֲצָמוֹ רַק שִׁימִין וְיִצְפָּה לֵה'
יִתְבָּרַךְ וְיִוְצִיאוּ מִהַסְגִּירוֹ כִּי יִתְחַזֵּק לִבָּבוֹ
שֶׁאֵינָנו מְשׁוּקַע יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיוּ אֵז יִשְׂרָאֵל
מְשׁוּקַעִים בְּאַרְבַּעִים וְתִשְׁעֵי שְׁעֵי טוֹמָאָה וְה'
יִתְבָּרַךְ הוֹצִיָּאָם מִשֶּׁם בְּלִי אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא
כִּן גַּם לִי יִעֲזֹר ה' יִתְבָּרַךְ וְלִזְוֵה נִצְטוּרָיו
לְזָכוֹר יְצִיאת מִצְרַיִם.

17

כִּי יִצְחָק בְּר' יִצְחָק מִכָּסֵּה

וְהַעֲנִיעַ: לְקַבֵּעַ לִבָּבוֹ בְּדִאוֹת וְלֹא סִפֵּק כָּלֵל וְכָלֵל, שֶׁאֵין
לְנִפְשׁ יִשְׂרָאֵל לְהִתִּיאֵשׁ בְּשׁוֹם אֹפֶן שְׁבַעֲלוֹם, שֶׁהָיָה יוֹכֵל לְהִיּוֹת
אֶחָד מִהַעֲמִימִים שֶׁנִּצְטוּרָיו לְזָכוֹר בְּכָל יוֹם יְצִיאת מִצְרַיִם, שֶׁאֵין
הַמִּכּוּן שֶׁל הַזְכָּרָה בְּפֶה בְּלִבָּד, אֵלֶּי שִׁיחָה דְּבַר זֶה נִקְבַּע בְּלִבָּב,
בְּעוֹמֵק לֵב כֹּל יִשְׂרָאֵל, שְׂבָאָם חֶסֶד הָיָה מְשׁוּקַע בְּאִיזָה תִּאֲוָה וְסִיאוֹב
רַחֲמָנָא לִיעֲלֹן וְלֹא יוֹכֵל לְשׁוֹת עֵצָה בְּנִפְשׁוֹ אֵל יִתִּיאֵשׁ עֲצָמוֹ רַק שִׁימִין
וְיִצְפָּה לְהִשְׁתִּי וְיִוְצִיאוּ מִהַסְגִּירוֹ, כִּי יִתְחַזֵּק לִבָּבוֹ שֶׁאֵינָנו מְשׁוּקַע
יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיוּ אֵז יִשְׂרָאֵל מְשׁוּקַעִים בְּמִיטָה שְׁעֵי טוֹמָאָה, וְהִשְׁתִּי
הוֹצִיָּאָם מִשֶּׁם בְּלִי אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא, כִּן גַּם לִי יִעֲזֹר ה' שֶׁאֵין
לְזָכוֹר נִצְטוּרָיו לְזָכוֹר יְצִיאת מִצְרַיִם, וְאֵף שֶׁבְּשִׁכְלוֹ הָאֲנָשִׁי
פְּעָמִים שֶׁאֵין רוּחָה שׁוֹם עֵצָה אֲבָל כְּמוֹ שֶׁבִּיְצִיאת מִצְרַיִם הָיָה
הַתְּגַלּוּת אִוֵּר הִשְׁתִּי בְּאֹפֶן בְּלִי טְבַעֵי וְלִמְעַלָּה מִטְּעַם דְּרַעַת, וְלֹא
כְּפִי הַשֶּׁנֶּה אֲנָשִׁי, כְּמוֹ כִּן יִוְצִאוּ הַבּוּרִית מִהַסְגִּירוֹ אֵף שֶׁאֵין רוּחָה
הַדֶּרֶךְ בְּעִינֵי בִשָּׁר, וְעֵינֵי זְכִירָת יִצְחָק יוֹבֵא לְזָכוֹר שֶׁאֵין לוֹ לִיאֵשׁ כָּלֵל.
וּמִכָּלֵל הָאֵמוּנָה הַטְּהוּרָה הִיא, שֶׁהִשְׁתִּי שֶׁהוּא בַּעַל הַרְחָמִים
מִרְחָם עַל נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוּחָה בְּתִיקוּנָם שִׁיבּוּאוֹ לְחִכְלִיתָם הָרָאוּי
לָהֶם, וְרוּאִים שֶׁהָקֵבָה מִסְבָּב סִיבּוֹת שׁוֹנֵת שְׂדוּקָא מֵאֲנָשִׁים
בְּמִצְבֵּי קִשִּׁים מֵאֵד נִלְדִים עֲנִיִּים גְּדוּלִים כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בְּחֹזֶל יְרוּשָׁה
מִרְעוּתָא דִּאֵית לִי אַחֲרִית, וְפִירְשִׁי שֶׁם יְסוֹף הַפְּרַעְנוּת נִהְפֵךְ
לְאַחֲרִית וְתִקְוָה שִׁיבָא דְּרַחֲמֵי, וְכִן מִנְשֵׁמָת עַד וְאוּגוֹן וּמִחֲלֹן
וְכִלְיוֹן הוּא בְּנִין מִשְׁחָה... וְלֹא יִתִּיאֵשׁ שׁוֹם אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל כִּי הָקֵבָה
יִחַשְׁבֵּה מַחֲשָׁבוֹת לְכִלְתֵּי יָדָם מִמֵּט דְּנִחָה¹¹ — שֶׁלֹּא תִאֲבֹד שׁוֹם נִפְשׁ
מִיִּשְׂרָאֵל... וְהִינֵנו עֵינֵינוּ כָּל הַעֲנוּשִׁין בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כִּי
שֶׁלֹּא יָדָם מִמֵּט דְּנִחָה, דִּאֵף אִם הִרְבָּה לְפִשְׁעוֹ חֶסֶד וְשִׁלּוֹם, יֵשׁ עֲצוֹת
אֲצֵל הִשְׁתִּי לְטַהֲרָה¹²

18

כִּי יִצְחָק בְּר' יִצְחָק מִכָּסֵּה

וַיֹּאמֶר אֵלֵי אֲדִי אֵלֵי לֹא תֵלֶךְ הָאִשָּׁה

אֲחֵרִי:

והנה כבר נתבאר כי מה שיצא אברהם לבד עם אליעזר עבדו למלחמה כנגד ארבעת המלכים, היה רק על ידי שהתגבר על קליפת האיוש בבחינת אליעזר שעולה ש"ח, נמצא כי הצלת נשמת דוד המלך שהיתה טמונה בסדום, היתה רק בכח ההתגברות של אברהם אבינו על קליפת האיוש.

ונראה כי לזה נתכוון דוד המלך נעים זמירות ישראל באמרו (תהלים כג ד): "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". כלומר אפילו כשאני נמצא בגיא צלמות, אין אני נופל בתהום האיוש אלא אני מתחזק והולך באמונתי בה', וכל כך למה: "כי אתה עמדי". שהרי גם כשהנשמה שלי היתה טמונה בסדום היית עמדי, בזכות אברהם שנתגבר על האיוש ונלחם לבדו עם אליעזר כנגד המלכים.

וזהו שאמר חזקיהו המלך מבני בניו של דוד המלך: "כך מקובלני מבית אבי אבא", הוא

דוד המלך שנשמתו היתה טמונה בסדום, וניצול מסדום רק בזכות אברהם ואליעזר שהתגברו על האיוש, וזוהו למדנו כי "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימונע עצמו מן הרחמים".

ויש לרמוז ענין זה בתפלת דוד המלך ע"ה (תהלים ו ג): "חנני ה' כי אומלל אני רפאני ה' כי נבהלו עצמי, ונפשי נבהלה מאד ואתה ה' עד מתי, שובה ה' חלצה נפשי הושיעני למען חסדך". כי כאשר הרגיש דוד המלך שהוא נמצא בסכנת נפשות, נתחזק מאד בתפלתו בה' כדי שלא יפול בקליפת האיוש, על כן התפלל לה': שובה יי חלצה נפשי ראשי תיבות ש"ח, כדי להאיר הכח של אברהם בעל החסד, שלקח עמו את עבדו אליעזר בגימטריא ש"ח כדי להתגבר על יאוש בגימטריא ש"ח, וזהו שסיים: "הושיעני למען חסדך".

ספר מלכים ב' פרק כ"ט
27
ספר מלכים ב' פרק כ"ט
ספר מלכים ב' פרק כ"ט

ועוד האריך האור לציון בחקמה ומוסר בסופו, שאין טפש כמתנאש, ומה יועיל שיתנאש, וכי ישתפר מצבו? הלא אדרבה - האיוש מביא את האדם לשכרון ולאכזרון. ואם מתנאש מחמת שאין לו חשק ללמוד תורה, הוא דומה לחולה שאין לו תאבון לאכל, וצריך להיות בריא כדי לקבל תאבון, אבל כדי להיות בריא צריך לאכל עד שיתחזק. אם כן, קדם צריך להכריח עצמו בלח לאכל קצת עד שיתרפא, ואחר כן יהיה לו תאבון. וכך בלמוד התורה, עין שם. ועוד כתב שם, שפעמים מחמת עצלות אינו לומד, ותולה הדבר באיוש. והינו שבמקום לשמע דברי מוסר ותוכחות ולנסר עצמו ולהתחיל לעבד ולהתנגע, הוא מעדיף לענג את עצמו במחשבה שהוא מיאש ושבור ומסכן, ולא עליו נאמרים כל התוכחות והמוסרים, והוא שונה מכלם, כי הוא כמשבר וכדפאון, ומעדיף לחשב כך מלחשב שהוא לא בסדר וצריך להתחיל לחנן את עצמו. וכשיתבונן, יראה שלא שהוא לא מצליח ולכן הוא מתנאש, אלא הפוך - שמחמת שמתנאש לכן אינו מצליח. ובדרך צחות אמרו: "איוש שלא מדעת". והינו, שכל יאוש שהאדם מפיל את עצמו אליו הוא משום שאין בו דעת. ומכיון שכל האיוש נגרם מהעצלות, לכן אמר שלמה המלך ע"ה (ובספרי ד' לך אל נמלה עצל", שאינה מתנאשת מזה שקשעולה נופלת, וכן שוב ושוב, אלא תמיד עולה ועולה עוד ועוד, וכן דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קי"ט צח): "מאיבי תחכמני", והינו שאפשר להתחכם מהיצר הרע שהוא האויב העקרי של האדם, שגם כשהאדם נמצא אותו הרבה פעמים, יחזור שוב ושוב וינסה להחטיאו ולא יתנאש.

ויפה העיר ידידי הגר"מ הברשטאם שליט"א, שיש לפרש בזה רמז הכתוב שנאמר אצל הגר (בראשית כא טו): "ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים". כי כאשר ראתה הגר שכלתה מים מן החמת נפלה בקליפת יאוש, שעולה בגימטריא אחד פחות ממספר ש"ח, וזהו: "ותשלך את הילד" מחמת האיוש, "תחת אחד השיחים", כלומר אחד פחות ממספר ש"ח ודפח"ח.

ספר מלכים ב' פרק כ"ט
27
ספר מלכים ב' פרק כ"ט
ספר מלכים ב' פרק כ"ט

כי עבודת ה' והקרבנה אליו אינה תלויה ביום שעבר ולא בפעשה שחלפה, אלא אותו יום ואותה פעשה היא במשכני עצמה, כי בכל עת ובכל רגע יש פח חדש ביד האדם להתחדש ולהיות נעשה בריה חדשה, כי בכל יום ובכל פעשה צריך לחנן דבר חדש שלא היה בעולם, ואין רגע שדוקה לחברו, ואין שום קשר ושכחות לפני השם והתבונן בעבודת שעשה האדם לפני פעשה לבין המצוות שרוצה לעשות קצת. ועל כן אין להסתפל על העבר ולא להכניס לעצמו חלישות הדעת, כי אדרבה - הקב"ה חפץ בקרבת אדם כזה יותר מאלה שדבר קרובים אליו, וקמלך שמחפש לקרב אליו את אלה ששונאים ומקללים אותו, ועושה כל מיני טעויות לקרבים אליו שגם הם יהיו מאוהבים, ולכסוף אוהבים יותר מאלה שתמיד היו אותו. וכל וחמר לגבי מלכנו אלהינו אל רחום וחנון. ובכל בקר השם והתבונן מחדש באדם נשמה חדשה שלא היתה בו קדם כדי שיוכל להתחיל מחדש יום זה, ויכמו שכתב הכן איש חי (ברש"י י"ב), ובכל יום נעשה בריה חדשה לחדש בנשר נעוריו. ועל כן לעולם אסור לו להרגיש מרחק ושנאוי, חס ותלילה, ושקאלו אין הקב"ה חפץ בו.

ספר מלכים ב' פרק כ"ט
28
ספר מלכים ב' פרק כ"ט
ספר מלכים ב' פרק כ"ט

ולהתעבר בתוך המלכות, ואמר: כן בבר יצאות משם מחשבות, עין שם. וכן מפרש גס"כ בדברי רבנו הארי"ל בשער מאמר רש"י, כבאור אדרא וזקא דף נא, שכתב שם וזה לשונו: בכל לילה וליילה עולין נשמות המתחיתים, בסוד "בדרך אקסיד דחיי" (תהלים לא, ו), בעת השכיבה, ומתעברת מהם המלכות העליונה, בסוד "חדשים לבקרים" ובה אמיתך" (איכה ג, כג). ותועלת העליה היתה ענינה הוא, כדי לחדש את הנשמות ההם, ולחלל כח בהם, ולהאיר בהם. וענין החדוש הזה הוא מה שמחדש ומחנן הפחין של האדם, שהוא בחינת הנשמה שלו, היושבת במח, כנודע, עד כאן לשונו. הר נתבאר לך ענין זה היטב.

א מה שאומרים "ואתה עתיד לטלה וכו'", הכונה הוא כמו שכתב רבנו ז"ל בספר "פרי עץ חיים", דף ט, כי מדת המלכות נוטלה נשמות ישראל בליה בעת השנה. ומסורת אותם בבקר, בסוד "חדשים לבקרים" (איכה ג, כג). ודבר זה הוא טובה גדולה לנשמה, כנודע, ולכן כאשר מקין האדם - מודה ומשכח על הטובה הזאת אשר ישיג בליה הבאה, והוא מודה על העתיד ואומר: "ואתה עתיד לטלה ממני" - בליה, דהינו שהעלה הנשמה בסוד מין נקבין אל מלכות: "להחיותה בך" - בבקר, בסוד "חדשים לבקרים", וכמו שכתב בספר הפנויות עוד בדבר זה בדרושי הלילה, דף עז, עמוד ד, בסוד הקסוק הזה של "חדשים לבקרים", ונשמות המתחיתים עולים בכל לילה להיכל

ספר מעשיות

והוא חבור נפה מהישיבה

לרבנו נסים גאון זכרוננו לברכה

מן רבי נעקב נשמתו אדון

שכתב לחותנו דונש ז"ל לדבר על לבו ולנחמו
מצרתו. וכה אמר לו: אחרי צוקה — רוחה;
אחרי צרה — ששון ושמחה; אחרי דאגה —
הנחה.

[תשי"ה] אמרו חכמינו זכרונם לברכה, שהיה איש אחד עשיר גדול מאד, והיה חושב בלבו ואמר: מה יתרון לי בכל עמלי, ומה יועיל עשרי והוני בשעת מותי? והיו אומרים לו בני-אדם לעשות צדקה וחסד מהונו, והוא ילגנו בכל עמלו ויהיה לו צידה לדרך, כי העשר אינו עומד וקל מהרה יאבד, שנאמר: התעייף עיניך בו ואיננו וגו'. וישבע שלא יתן צדקה מהונו אלא למי שנתנאש בטחונו מהעולם הזה. ויהי יום אחד ויצא חוץ לעיר וירא עני אחד יושב באשפה, ועליו בלוי סחכות שהיה מתכסה בהן, ויאמר בלבו: אמנם כי זה העני נואש מטוב העולם והוא מיחל המות, לפי שהוא בצער גדול מעני ואין לו בטחון בעולם הזה. ויתן לו מאה דינרין. ויתמה העני מאד, ויאמר לו העני: מדוע נתת לי הממון הרב הזה לבדי בין כל עניי העיר? ויאמר לו: מפני שנשבעתי שלא אתן צדקה אלא למי שנואש מטוב העולם הזה. ויאמר לו האביון: הטפש הקסיל והכופר הוא נואש מטוב העולם, כי אני בוטח בה' ובחסד בוראי, ומיחל לרחמי בכל עת ורגע ועונה, שנאמר: ורחמי על כל מעשיו. הלוא קרית: מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון וגו'. הלוא תדע כי אין לה' מעצור להרים אותי ולהעשירני ולהושיעני מן הצרה הזאת. עזב הטפשות הזאת והרחיקה ממך, ויהיה טוב לך. ויאמר לו העשיר: לא היה שקרי שרחמתי וחסמלתי עליך, אלא שחרפתי וגדפתי. ויאמר לו העני: אתה חשבת שחמלת עלי, ולא היה כן. אלא שהרגתי, כי לא נתנאשו מטוב העולם כי אם המתים. ויאמר העשיר בלבו: אם כן אפוא אלך לבית הקברות ואקבר את הממון הזה שם עם המתים שנתנאשו מטוב העולם הזה. ויעש כן.

ויעברו עליו זמנים, ויתרושש העשיר ולא נשאר לו כלום. וכראותו כי צר לו, וילך ויחפר בבית הקברות להוציא ממון שטמן שם, להתפרנס ממנו. וימצאוהו השומרים ויתפשוהו ויביאוהו לשר העיר. ויהי שר העיר אותו העני של אשפה, לפי שהיה בן-טובים, וכשמת שר העיר נקצצו אנשי העיר וישימו את העני הזה בן-טובים עליהם לראש ולקצין. וכאשר הביאו את האיש החופר בבית הקברות ויאמרו לשר: אדוננו, זה האיש מצאנו חופר הקברים להפשיט המתים מתכריכיהן. וירא אותו השר ויכירהו, ויתנכר אליו וידבר אליו קשות. ויאמר לו: אדוני, חס ושלום! כי לא עלה על לבי

לעולם הנבילה הזאת, אכל ארע לי כך וכך. ויספר לו את כל אשר קרהו
בממון שטמן בבית הקברות. ויאמר לו השר: התכירני? ויאמר לו: היאך
יכיר עבד לאדוניו? ויאמר לו השר: אני הוא העני שהייתי יושב באשפה,
שאמרת לי שנואשתי משוב העולם. ויקם אליו ויחבקהו וינשקהו, ויצו
להוציא את הממון מבית הקברות לתת אותו לו, ויצו עוד לתת לו ארחה
ומשאית מבית השר דבר יום ביומו כל ימי חייו. יתברך ויתעלה משפיל
ומרים מוריש ומעשיר, שנאמר: מקים מעפר דל וגו'.